

Ocena wpływu przedsięwzięcia na krajobraz w świetle utylitarnych celów procedury oceny oddziaływania na środowisko

Małgorzata Hajto

Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Ocen Środowiskowych

Krajobraz w ocenach oddziaływania na środowisko

IV konferencja poświęcona wdrażaniu Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w Polsce
Warszawa, 6 października 2015 r.

W świecie informacji

Procedura ooś – zbieranie, przekazywanie, analiza
informacji

- 1) o środowisku, przedsięwzięciu,
o „nowym” środowisku z przedsięwzięciem,
- 2) dla społeczeństwa, dla inwestora, dla decydentów,
- 3) dla wypracowania **wspólnej** decyzji.

Dlaczego brakuje informacji o krajobrazie, skoro nie ma przedsięwzięcia, które nie oddziaływałoby na krajobraz?

Krajobraz ooś

Jakość oceny wpływu przedsięwzięcia na krajobraz zależy w pewnej mierze od skali przedsięwzięcia.

Dla „dużych” przedsięwzięć powstają „duże” raporty, dla „małych” przedsięwzięć - raporty „małe”.

Uzasadnione jest poszukiwanie metod prostych:

- łatwych do zastosowania (właśnie w tych „małych” raportach),
- czytelnych dla uczestników procesu ooś,
- operacyjnych - wspomagających podejmowanie decyzji.

Ramy teoretyczne metody

- Podejście fizjonomiczne, nawiązanie do teorii "Gestalt", statyczne ujęcie krajobrazu (Richling, Solon, 2011)
- Czerpanie z urbanistyki, odniesienie do ładu przestrzennego i konfliktów funkcjonalno-przestrzennych (Wejchert, 1984, Lynch, 1960 za: Chmielewski, 2010)
- Kryteria oceny – funkcja, forma, znaczenie - pojęcia, ich układ i treść za Sas-Bojarską (2002)

Etapy oceny

- 1) Rozpoznanie struktury przestrzennej terenu, ustalenie jednostek do oceny, ich charakterystyka i waloryzacja
- 2) Porównanie przedsięwzięcia z otoczeniem i ocena spójności przedsięwzięcia z krajobrazem pod kątem funkcji, formy i znaczenia

Charakterystyka krajobrazu

Opis struktury krajobrazu poprzez jednostki krajobrazowe.
Kryterium wydzielenia jednostek – sposób użytkowania terenu.

Pole podstawowe w ocenie krajobrazu – problem naukowy zostawiamy naukowcom.

- Elementy kompozycji krajobrazu
- Elementy ekspozycji krajobrazu (czynnej i biernej)
- Stopień przekształcenia (Walczak, 2007)
- Elementy wyróżniające i elementy degradujące

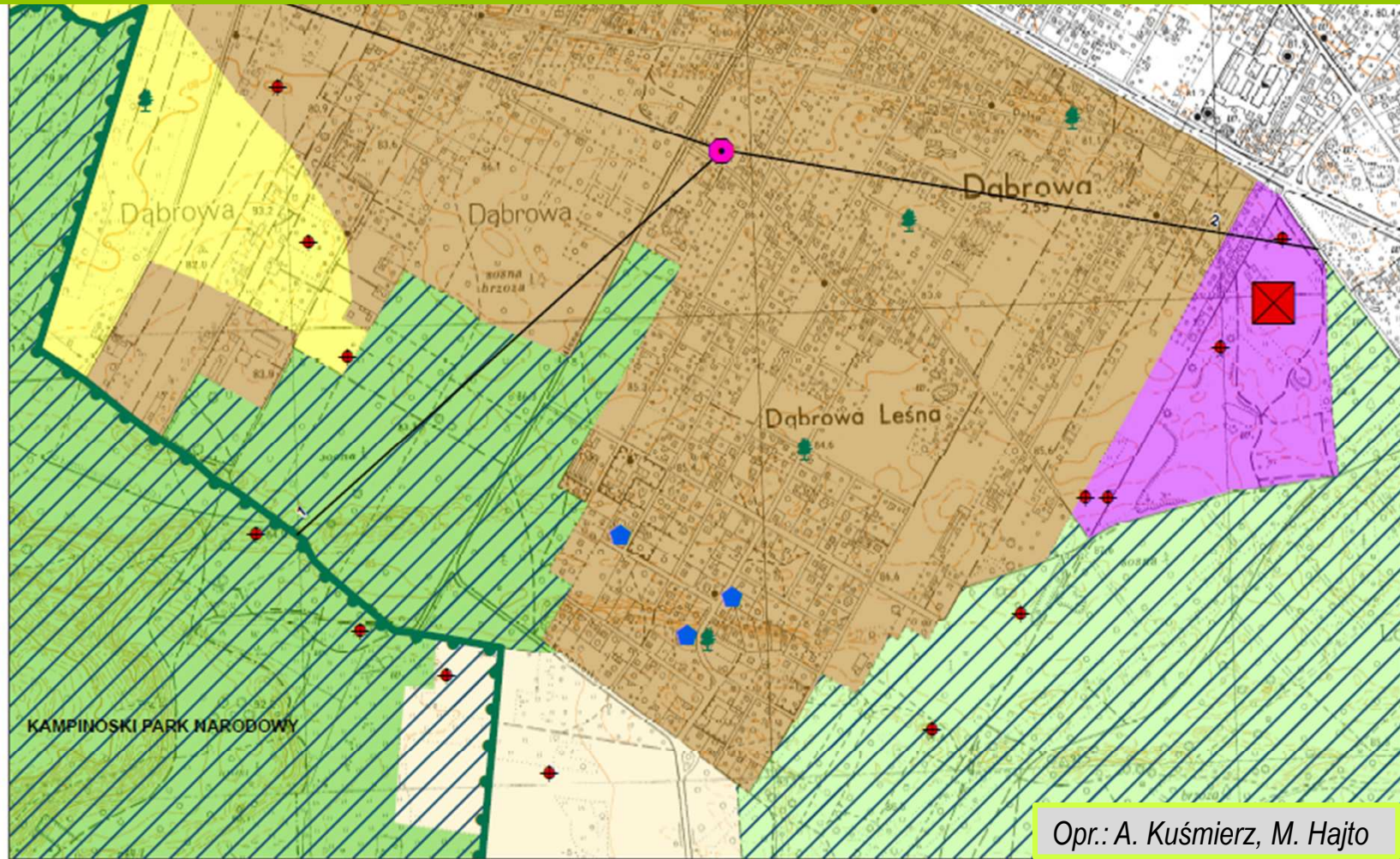
Wymaga rozstrzygnięcia, jaki jest zasięg oddziaływania, czyli jaki jest teren badań.

Porównanie przedsięwzięcia z otoczeniem

- 1) Funkcja - sposób użytkowania terenu wraz z jego wpływem na otoczenie
- 2) Forma - cechy fizyczne przestrzeni, aspekt wizualny
- 3) Znaczenie - wartość nadawana przez człowieka

SPÓJNOŚĆ - zgodność pomiędzy przedsięwzięciem i otaczającym tłem, pod względem funkcji, formy i znaczenia, zapewniająca ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość, ale także niekiedy pozwalająca na zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu.

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Rejon zabudowy o charakterze podmiejskim

Elementy krajobrazu	Elementy ekspozycji krajobrazu	Walory krajobrazu
<ul style="list-style-type: none"> • typowa zabudowa podmiejska, współczesna • zróżnicowana architektura • wysoki stopień zadrzewienia • w niektórych obszarach zabudowa wkomponowana w zieleń, nawet ukryta • występowanie obiektów o wysokich walorach krajobrazowych – pomniki przyrody, zabytkowe wille	<ul style="list-style-type: none"> • brak istotnych dominant • liczne ciągi widokowe wzdłuż ulic • liczne wnętrza krajobrazowe dzięki zadrzewieniom i niezabudowanym działkom	<ul style="list-style-type: none"> • krajobraz kulturowy • generalnie pozbawiony cech indywidualnych wyróżniających • stosunkowo spójny • bez elementów degradujących lub istotnie obniżających walory

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Porównanie przedsięwzięcia z krajobrazem

Cecha	Otoczenie	Przedsięwzięcie	Ocena
Funkcja	<ul style="list-style-type: none"> • dominacja funkcji mieszkaniowych • spójność funkcjonalna	<ul style="list-style-type: none"> • element infrastruktury technicznej służący komunikacji • obiekt oddziałujący na środowisko (pole elektromagnetyczne)	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje niespójne

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Porównanie przedsięwzięcia z krajobrazem

Cecha	Otoczenie	Przedsięwzięcie	Ocena
Forma	<ul style="list-style-type: none"> wielość i zmienność form, rozdrobniona struktura zróżnicowana architektura budynki o wysokości około 12 m brak dominant krajobrazowych znaczny stopień zadrzewienia, sprzyjający wkomponowaniu budynków w krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> masz o wysokości 35 m konstrukcja ze strunobetonu kolorystyka stonowana, ale wyróżniająca się na tle otoczenia, nieba	<ul style="list-style-type: none"> forma różna od form w przestrzeni maszt przewyższający znacznie wszystkie inne komponenty krajobrazu element dominujący brak możliwości wykorzystania zadrzewień dla ochrony wizualnej

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Porównanie przedsięwzięcia z krajobrazem

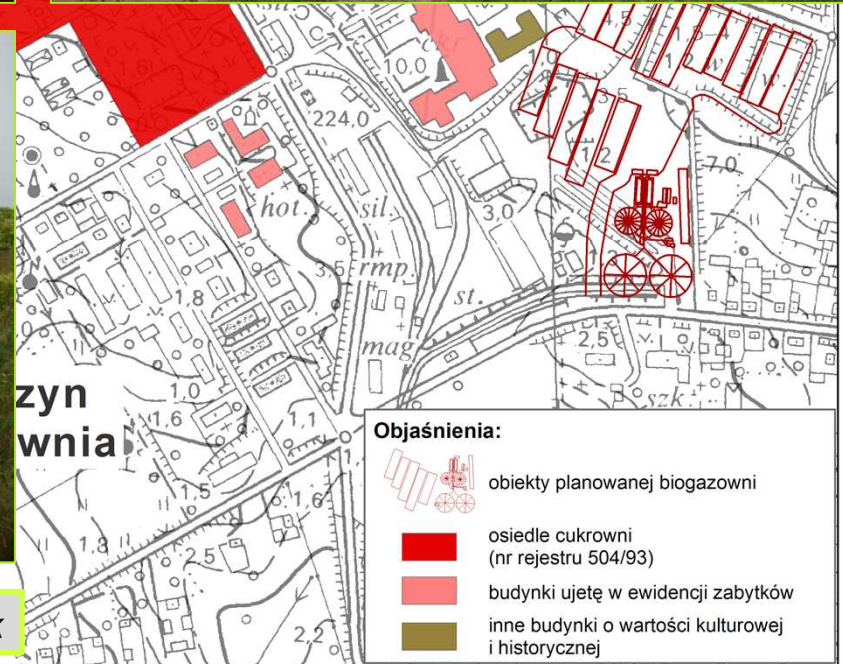
Cecha	Otoczenie	Przedsięwzięcie	Ocena
Znaczenie	<ul style="list-style-type: none"> • bardzo wysoka wartość • wysokie oczekiwania w stosunku do jakości otoczenia • standardy jakości środowiska (uciążliwość ograniczona do terenu działki)	<ul style="list-style-type: none"> • element postrzegany jako nieprzyjazny środowisku i zdrowiu ludzi, szpecący krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> • maszt telefonii pozostaje w konflikcie ze znaczeniem i oczekiwaniami ludzi w stosunku do przestrzeni, którą zamieszkują

Przykład (1) Maszt telefonii komórkowej

Ocena spójności przedsięwzięcia z krajobrazem

Przedmiotowy maszt będzie elementem niespójnym z krajobrazem otoczenia. Niespójność ta wynika z dominacji wysokościowej obiektu, ale także z pozostawania masztu w konflikcie z wartością terenu, która nadają mu jego mieszkańcy. Wprowadzenie takiego obiektu w jednorodny funkcjonalnie i jednolity pod względem formy obszar narusza integralność krajobrazu. Jednolitość i spójność aktualnego krajobrazu, w którym planowana jest inwestycja, wzmocni znaczenie negatywnego oddziaływania masztu na krajobraz. Brak możliwości zminimalizowanie negatywnego wpływu.

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Źródło: Wagner i in., 2007. Mapa : M. Bidłasik

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Cecha	Teren cukrowni	Otoczenie	Przedsięwzięcie
Funkcja	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje przemysłowe • obiekt częściowo funkcjonujący	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje rolnicze • funkcje przyrodnicze • funkcje mieszkaniowe	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje przemysłowe

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Cecha	Teren cukrowni	Otoczenie	Przedsięwzięcie
Forma	<ul style="list-style-type: none"> • różnorodność kształtów i brył • wyróżniające się budynki zabytkowe murowane, częściowo nietynkowane z czerwonej cegły • obecność budynków współczesnych • wysoki stopień zadrzewienia • obecność zieleni pielęgnowanej 	<ul style="list-style-type: none"> • pasmowy układ form • wybitny i dominujący element – woda • wielość i przestrzenna zmienność zespołów roślinnych • wielość i sezonowa zmienność barw (uprawy rolnicze o rozdrobnionej strukturze, zadrzewiania) • widoczne dominanty antropogeniczne (komin cukrowni i linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia) 	<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowane kształty i bryły • dominujący materiał – metal • budynki o jasnej barwie

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Cecha	Teren cukrowni	Otoczenie	Przedsięwzięcie
Znaczenie	<ul style="list-style-type: none"> • krajobraz kulturowy • elementy antropogeniczne, w tym także o dużej wartości kulturowej i historycznej	<ul style="list-style-type: none"> • krajobraz naturalno-kulturowy • Natura 2000	<ul style="list-style-type: none"> • element antropogeniczny, postrzegany raczej jako przyjazny środowisku (OZE), współczesny • oceniany korzystnie przez mieszkańców (miejsce pracy)

Przykład (2) Biogazownia w starej cukrowni

Przedsięwzięcie – teren cukrowni	Przedsięwzięcie – otoczenie	Mitygacja
<ul style="list-style-type: none"> • spójność funkcji, zachowanie ciągłości funkcji • wprowadzenie brył o podobnych formach do istniejących na terenie dawnego zakładu • możliwość uporządkowania części terenu • wyróżnianie się instalacji biogazowni nowoczesnością	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie elementu struktury przestrzennej (terenu przemysłowego) • zwiększenie oddziaływania wizualnego • wyróżnianie się budynków biogazowni jakością i kolorystyką (jasną barwą, nowoczesnością, odbłask) • częściowe wkomponowanie biogazowni dzięki zadrzewieniom	<ul style="list-style-type: none"> • użycie do budowy silosów, komór itp. materiałów o matowych powierzchniach • nasadzenie pasa zieleni złożonego z drzew i krzewów wzdłuż wschodniej granicy terenu przedsięwzięcia

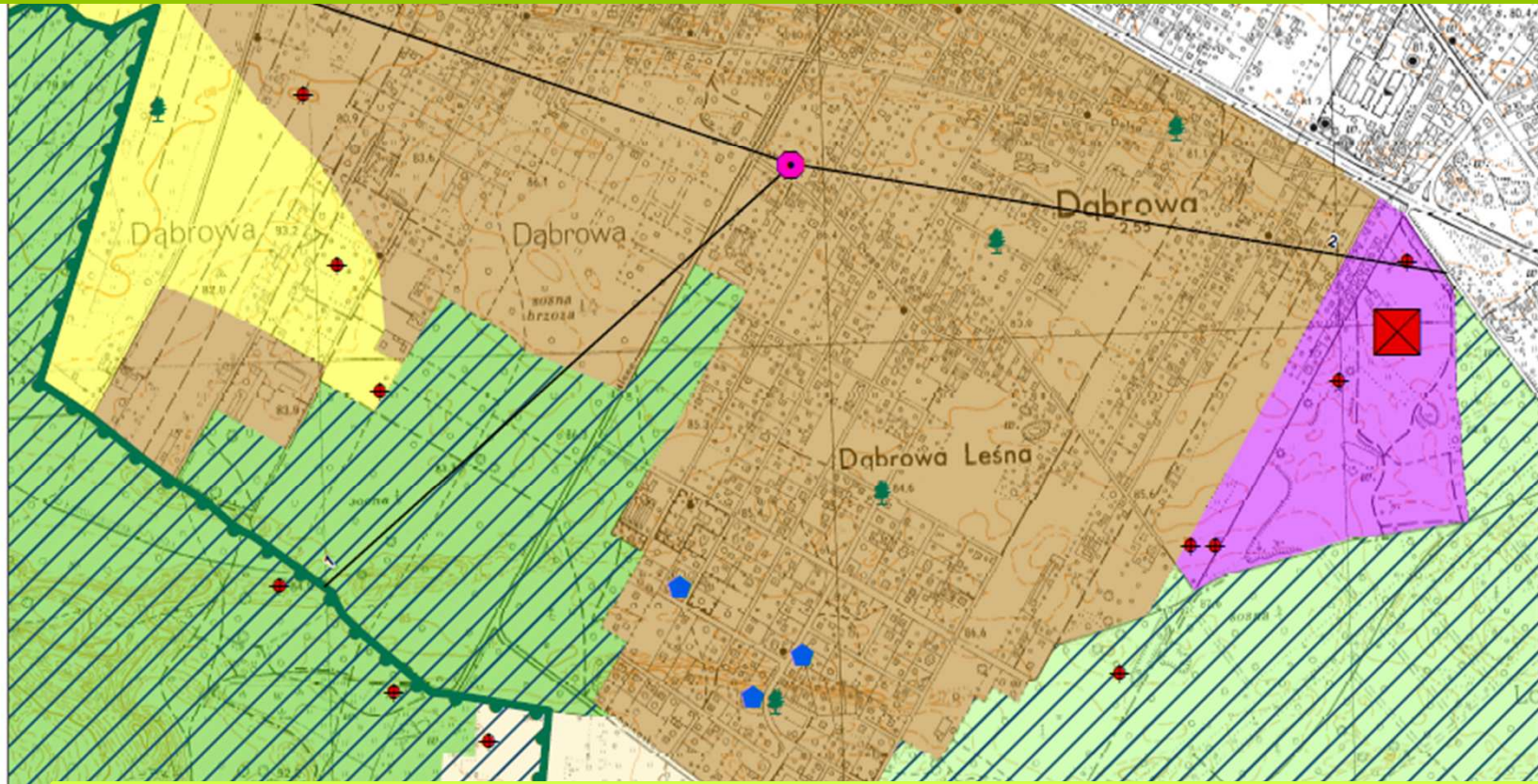
Prostota czy powierzchowność?

Wada nadmiernego uproszczenia może być przewyżczona.

Metodę można traktować jako jedną z metod wykorzystanych w raporcie.

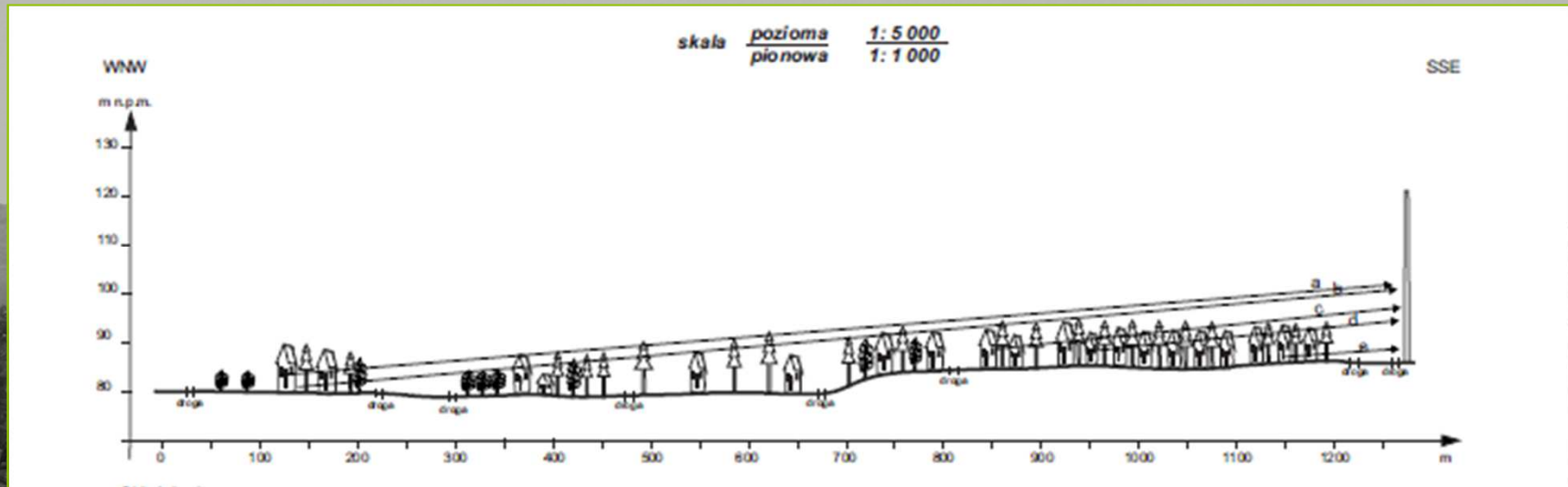
Wszystkie modyfikacje dozwolone, konieczne w przypadku skomplikowania przedmiotu badań oraz zwiększenia wrażliwości środowiska.

Modyfikacje i uzupełnienia (1)

Szczególne cechy przedsięwzięcia: dominanta wysokościowa.
Szczególnie wrażliwy krajobraz: sąsiedztwo Kampinoskiego Parku Narodowego, wykorzystanie turystyczne

Modyfikacje i uzupełnienia (1)

Przedsięwzięcie nie będzie widoczne z wnętrza Kampinoskiego Parku Narodowego. Ze szlaku turystycznego przebiegającego w otwartym terenie (częściowo położonym w granicach Parku) maszt będzie widoczny. Występujące elementy degradujące krajobraz (słupy linii energetycznej wysokiego napięcia, o podobnej funkcji, formie i znaczeniu), obniżają znaczenie dodatkowego nieatrakcyjnego obiektu, jakim będzie maszt dla obserwatora przyrody na szlaku turystycznym.

Modyfikacje i uzupełnienia (2)

Zwiększenia intensywności rolnictwa, w związku z potrzebą dostarczenia surowca do biogazowni, może wpłynąć na strukturę krajobrazu i strukturę przyrodniczą rozległej doliny.

Jest to oddziaływanie długotrwałe, pośrednie, trudne do oceny.

Wnioski (1)

Każdy raport ooś **może** zawierać ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na krajobraz.

Nie do przecenienia jest w tym zakresie rola RDOŚ. Już na etapie ustalania zakresu raportu ooś można wskazać krajobraz, jako element, który należy szczegółowo przeanalizować. Można także wskazać metody oceny lub choćby kryteria oceny (funkcję, formę i znaczenie).

Wnioski (2)

Więcej krajobrazu w raportach o oś to więcej krajobrazu w świadomości społecznej, a tym samym szansa na uwrażliwienie na aspekty wizualno-estetyczne i dbałość o krajobraz.

Podnoszenie „świadomości krajobrazowej” to jeszcze jeden użyteczny cel procedur o oś, szczególnie istotny w kontekście wdrażania Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, które nie jest możliwe bez udziału społeczeństwa.

Dziękuję za uwagę.